

людини, її вміння переконувати, інформативність, яка забезпечує довірливе спілкування та впливає на формування групової ідентичності.

Довіра, за Фукуямою, – ключова характеристика розвинутого людського суспільства, що виявляється як на індивідуальному рівні, так і на рівні соціальному (довіра до суспільних інститутів і держави). Саме довіра визначає прогрес; успіх «самореалізації» конкретного суспільства залежить не від ринкових принципів і не від прихильності традиціям, але від «одного елементу культури, що поширився всюди, – рівня довіри, що існує в суспільстві». Якщо ми звернемося до сфери економіки, то тут Фукуяму також більше цікавить саме проблема людської взаємодії. «З усіх галузей сучасного життя економіка є, мабуть, тією, де найпомітніше прямий вплив культури на добробут окремих країн і на міжнародний порядок в цілому... Зі всіх форм економічної діяльності – від управління звичайною хімчисткою до виготовлення складних мікросхем – навряд чи існує така, в якій можна було б обійтися без соціальної взаємодії» [3, с.18 – 19].

«Довіра – це очікування, яке виникає у членів спільноти щодо того, що інші її члени будуть поводитись більш чи менш передбачувано, чесно і з розумінням потреб оточуючих, згідно з деякими спільними нормами. Деякі з цих норм належить до сфери «фундаментальних цінностей» (наприклад, до розуміння Бога чи справедливості), однак до їх числа належать також цілком світські речі, як фахові стандарти і корпоративні кодекси поведінки.

Висновок. Довіра формує суспільний настрій, впливає на вирішення соціальних проблем, на взаємодію людини зі світом та налагоджує мікроклімат у соціальному середовищі. Довіра як умова гармонійного розвитку особистості допомагає подолати самотність.

1. Зинченко В.П. Психология доверия / В.П. Зинченко // Вопросы философии. - 1998. - №7. – С.76-93
2. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія самотності / Ларс Фр. Г. Свендсен ; пер. з норвезьк.- Львів : Видавництво Анетти Антоненко ; Київ : Ніка-Центр, 2017. _ 208 с.
3. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. – 730 с.

Марценюк М.О., Мукачівський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В ЖИТТІ ДІТИНИ

Інтернет як нова форма масової комунікації стрімко входить в сучасне життя. Розвиток інтернету, популяризація соціальних мереж, блогів, веб-форумів призвели до суттєвих змін у структурі спілкування між людьми. Поява глобальної мережі інтернет є новим етапом розвитку людства, що характеризується домінуючою цінністю інформації. Інтернет-комунікації – це технології оформлення інформації та реалізації комунікативних цілей традиційних форм, моделей і різновидів комунікації, що виникли в результаті залучення до комунікативного простору нових екстралінгвальних (соціальних, політичних, історичних, етнічних, культурних, комунікативних і медійних) чинників і реалій (комп'ютерів і комп'ютерних мереж) [1].

Інтернет став фактором формування глобального інформаційного простору в тому числі й на території України. Інформаційне середовище - поряд з природним, просторово-географічним, соціальним, культурним та ін. - грає все більш значну роль у професійній діяльності та в повсякденному житті сучасної людини. Середовище Інтернет - це не тільки і не стільки взаємопов'язані комп'ютери і комп'ютерні мережі, скільки взаємопов'язані і активно діючі в цьому середовищі люди разом з продуктами їх активності - повідомленнями, web- сторінками, записами (текстовими, звуковими, образотворчими, мультимодальні та ін.),

каталогами та архівами записів, навігаційними маршрутами, комп'ютерними вірусами, тощо [8].

З'явившись в середині 20 століття, він з величезною швидкістю перетнув усю планету павутиною кабельних і бездротових з'єднань. Найбільш відомим комунікаційним сервісом в Інтернеті вже багато років залишається E-mail (електронна пошта), що дозволяє не тільки спілкуватися з користувачами з різних куточків планети, але і відкриває доступ до безлічі додаткових сервісів. В останні десятиліття набув величезної популярності спосіб спілкування в Інтернеті за допомогою соціальних мереж: Facebook, MySpace, Twitter (США), Baidu Space, QQ, RenRen (Китай), Orkut (США-Бразилія), Hi5 (США-Латинська Америка), Вконтакте, Однокласники (Росія), SkyRock (Франція) і т. д. Не секрет, що спілкування у віртуальному просторі має свої особливості, що приховують як позитивні, так і негативні сторони. До плюсів безконтактного спілкування, безумовно, відносять можливість тримати зв'язок на дальній відстані [4].

Основним фактором, чому так приваблива діяльність в мережі є фактор свободи у користувачів Соціальних мереж підліткового і юнацького віку. Для них важливою умовою виступає незалежність від фізичних і соціальних обмежень і правил. Правила, кордони і норми реальності сприймаються як прояв несвободи. Відсутність правил характеризує мережу як несоціальне середовище. В онлайн - спілкуванні немає живого контакту, який існує при оффлайн-спілкуванні. На людину накладається відповідальність, певні обов'язки, які можна не дотримуватися при спілкуванні, опосередкованому через Інтернет [2].

В сучасному світі інтернет-простір використовується з різними цілями та охоплює практично всі сфери нашого життя. Так, наприклад, Інтернет для розважальних цілей використовують близько 42% користувачів, для спілкування на форумах, у соціальних мережах – майже 25%, он-line шопінгу – 7%, пошуку різного роду інформації та перегляду Інтернет-преси – 40% і лише 17 % користувачів усесвітньої мережі Інтернет потрібен для роботи чи навчання [3].

Значний внесок у дослідження «всесвітнього павутиння» і віртуальної комунікації, значення ролі інформаційно-комунікаційних технологій в умовах становлення інформаційного суспільства зробили А. Арсеєнко, В. Брижко, Б. Веллман, В. Гавловський, О. Голобуцький, Л. Городенко, С.Зайцева, М. Згуровський, В. Іванов, Р. Калюжний, С. Кизім, С. Коноплицький, Т.Нестік, І. Піголенко, Н. Піпченко, Г. Рейнгольд, О.Расказова, Г.Солдатова, Н. Толстих, Т. Філіппова, та ін. Праці цих дослідників дали можливість сформулювати визначення інтернету як соціального феномена, здійснити типологію функцій мережі та обґрунтувати її значення в житті.

Найбільш активними користувачами інтернет-простору, мабуть, є діти. Саме тому перед людством постає ряд важливих питань: як інтернет змінив життя дітей; чи впливає він на їх психічний розвиток; чи загрожують сучасним дітям проблеми з пам'яттю, мисленням, вираженням емоцій, вмінням будувати реальні міжособистісні стосунки? Можливо, прийшов час хвилюватися не за них, а за нас, оскільки ми не встигаємо за ними?

Зараз на Землі одночасно проживає шість поколінь. Наймолодше - це так зване покоління Z. До нього відносяться діти і підлітки приблизно до 14 років. Вони впевнено можуть називатися народженими цифровою революцією. Факти говорять про те, що діти все раніше і раніше починають освоювати планшети, смартфони, користуватися інтернетом. Дослідження, проведені Галиною Солдатовою та Оленою Расказовою показують: майже 80% школярів використовують інтернет 3 години в добу. Кожен шостий проводить там близько 8 годин на добу. Сьогодні діти сприймають інтернет не як набір технологій, а як місце існування. Це вже не є окремою віртуальною реальністю, а виступає як частина їх життя. І цей спосіб життя розходиться із способом життя батьків [5; 7].

Усе це говорить про те, що виникає нова соціальна ситуація розвитку. Відбувається виникнення нових психологічних контекстів і феноменів, нових форм взаємовідносин, зміна прийнятих в культурі соціальних практик. До основних сфер, що викликають занепокоєння дорослих можна віднести:

- Формування психічних функцій;
- Побудова ідентичності;
- Ризики і загрози.

Інтернет для дітей виступає новим культурним знаряддям, яке опосередкує формування вищих психічних функцій. Якщо до епохи інтернету вони розвивалися у безпосередній взаємодії дитини і дорослого або дітей між собою, то сьогодні інтернет втручається в цю взаємодію. Наприклад, пам'ять. Психолог Бетсі Спэрроу (Betsy Sparrow), спираючись на роботи Дэниела Уэгнера (Daniel Wegner), припустила, що інтернет став особливою формою пам'яті - трансактивної. Ця пам'ять виникає при тривалих стосунках в парах, коли люди починають покладатися на пам'ять один одного. Пам'ять починає працювати по інших механізмах: запам'ятовується не сама інформація, а то, яким чином до неї дістатися. Чи стає пам'ять гірше, або ми просто намагаємося пристосуватися до нового способу життя? Можливо, скоро ми судитимемо про освіченість людини не по тому, скільки ми знаємо енциклопедичних фактів або латинських крилатих фраз, а за швидкістю пошуку або за оцінкою достовірності того, що ми знаходимо в інтернеті.

Наступна проблема - увага. Середня тривалість концентрації уваги значно зменшилася в порівнянні з тим, що було 10-15 років тому. Це особливо помітно, коли дітей намагаються учити традиційними методами в школі. Далі цей процес може піти в двох напрямках: або посилюватиметься розсіяння уваги, коли людина стежить за усім відразу і мало на чому зосереджується, або діти вчитимуться розподіляти свою увагу.

Є і проблема сенсорної депривації. Занурюючись в інтернет, діти отримують менше сенсорних сигналів з навколишнього світу. Відчуття світу може стати менш чутливим. Може притуплятися сприйняття запахів, звуків реального світу. Дитина може боятися дотиків. Це може привести до складнощів в сприйнятті власного тіла, його можливостей, складнощам в сприйнятті себе як окремих фізичних суті, що важливо для формування ідентичності. Крім того, сприйняття людей і їх оцінка часто ґрунтуються на невербальній інформації. Дитина не вчиться прочитувати ці сигнали, якщо він увесь час в інтернеті. Дослідники відмічають у зв'язку з цим спад в здатності до співпереживання, до емпатії.

І ще один феномен - «кліпове мислення». Воно стало формуватися задовго до інтернету, коли з'явився телевізор і можливість перемикає канали. Розвиток електронних форм спілкування веде до повернення мислення людини до дотекстового періоду. Це не логічне мислення, а візуальні образи, асоціації різного роду. Деякі розглядають кліпове мислення як перехід до іншої якості мислення : від лінійно-последовного до мобільно-мережевого. Чи означає, що з кліповим мисленням діти стають менш розумними, кмітливими? Є дослідники, які вважають, що надмірне використання інтернету веде до атрофії мозку дитини. Але є інша точка зору. Експерименти психолога Гэри Смолла (Gary Small) доводять, що активне використання інтернету приводить до формування нових нейронних зв'язків.

Побудова ідентичності. Цифрові технології роблять вплив на формування особистості. Дитина активно експериментує, у неї з'являється приголомшливий майданчик для побудови своєї ідентичності, експерименту зі своєю ідентичністю, пошуку свого соціального «Я». У інтернеті вона освоює самі різні соціальні ролі. З іншого боку, спроби приміряти на себе різні маски можуть привести до того, що ідентичність не формуватиметься, а інсценуватиметься. Можливе застрягання на стадії дифузної ідентичності - смутного, нестійкого уявлення про самого себе. В результаті може значно затягнутися процес самовизначення, переходу від дитинства до юності, тощо.

Змінюються і уявлення про соціальний капітал. Діти у рамках соціальних мереж накопичують велику кількість знайомих, укріплюють соціальні зв'язки, які зберігаються потім практично на все життя і сприяють майбутній успішності. Саме через них люди виходять на нові ресурси. Причому найчастіше важливу роль грають не близькі друзі, а випадкові «френди».

Життя в цифровому середовищі викликає появу нових психологічних контекстів і феноменів. Наприклад, феномен приватності, який для нашої слов'янської культури завжди був не дуже характерний. Вони настроюють свою приватність в соціальних мережах, розпоряджаються своїми персональними даними. Це пов'язано і з приватністю особи, і поведінки, і персональних даних в першу чергу. Проблема захисту і безпеки персональних даних для дітей знаходиться в числі найбільш важливих. Саме поняття приватності зараз еволюціонує. Межа між особистим і публічним стирається. Змінюються уявлення про приватне життя: вона стає більш прозорою.

Ризики і загрози. Можна виділити чотири групи ризиків :

1. Контентні.
2. Комунікаційні.
3. Споживчі.
4. Технічні.
5. І інтернет-залежність як деякий окремих ризик.

Найголовніші ризики - комунікаційні і технічні. Приблизно 50% дзвінків по комунікаційних ризиках пов'язані з проблемою кібербулінгу. Кожна п'ята дитина зізнається, що вона - жертва булінгу, а кожна четверта - що вона агресор. Відсутність культури в школі, розуміння, що такого не можна робити, залишається великою проблемою. Важлива умова безпеки підлітків і дітей в інтернеті - цифрова компетентність. Науковцями розроблений так званий «Індекс цифрової компетентності» по чотирьох сферах: контент, комунікація, споживання і технічні аспекти. В результаті досліджень було виявлено, що діти не мають якогось особливого знання, хоча і вважають, що знають інтернет як свої п'ять пальців. Тому підвищення цифрової компетентності (не лише дітей, але і учителів і батьків) - це найважливіше завдання сьогодення [6].

1. Білан Н.І. Особливості інтернет-комунікації. Режим доступу до джерела: [file:///C:/Users/User/Downloads/Nzizh_2015_59_11%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Nzizh_2015_59_11%20(1).pdf)
2. Войскунский А. Е. Актуальные проблемы зависимости от интернета // А.Е. Войскунский / Психологический журнал. 2004. Т.25. № 1. С.90-100.
3. Мартинова О.С. Интернет зависимость. / [Электронный ресурс]. - Режим доступу до джерела: http://crk-knteu.kiev.ua/61778-Internet_zavisimost.html
4. Бор Каріна. Роль мережі інтернет в сучасному світі. Режим доступу до джерела: <https://gazeta.ua/blog/41208/rol-merezhi-internet-v-suchasnomu-sviti>.
5. Зайцева С. В. Интернет-спілкування як нова форма міжособистісної комунікації [Електронний ресурс] / С. В. Зайцева. – Режим доступу до джерела: <http://ukrmova.com.ua/zmist-zhurnalu/vipusk-11/internet-spilkuvannya-yak-nova-forma-mizhosobistisno%D1%97-komunikaci%D1%97/>.
6. Солдатова Г.У. Цифровые аборигены: интернет изменил жизнь детей? Режим доступу до джерела: <http://www.psychologies.ru/roditeli/children/tsifrovyye-aborigenyi-kak-internet-izmenil-jizn-detey>.
7. Солдатова Г.У. Цифровое поколение России: компетентность и безопасность. Монография /Солдатова Г.У., Рассказова Е.И., Нестик Т.А. – М.: Смысл, 375 с.
8. Сорокина А. Б. Интернет в жизни современных подростков: проблема и ресурс [Электронный ресурс] / А. Б. Сорокина // Современная зарубежная психология. 2015. Том 4. № 1. С. 45.

Матяшук В.П., КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

ГРОМАДСЬКИЙ РУХ НА ШЛЯХУ ДУХОВНОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ОСВІТИ

Разом із все зростаючими благами цивілізації третє тисячоліття принесло людству небачені і нечувані ним раніше виклики, на які сучасна наука поки не може дати ні однозначних пояснень щодо причин їх виникнення, ні чарівних рецептів їх успішного подолання. Проте у світовому інформаційному просторі все виразніше вимальовується світоглядна думка про те, що багато цих викликів спричинені власне людиною, оскільки цей

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>